

สุกัญญา สุฉฉายา. เพลงปฏิพากย์: การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์. (๒๕๖๓).

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิงแก้ว อัดถาวร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร

วัตถุประสงค์: ๑. เพื่อศึกษาและรวบรวมเพลงปฏิพากย์ของภาคกลางไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

๒. เพื่อศึกษาพัฒนาการของเพลงปฏิพากย์โดยทั่วไป

๓. เพื่อศึกษาบทบาทของเพลงปฏิพากย์ในฐานะที่เป็นภาพสะท้อนสังคมไทยในอดีต โดยเฉพาะมุ่งศึกษาบทบาทในการนำเสนอเรื่องเพศที่ปรากฏในเพลงปฏิพากย์

บทคัดย่อ: วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะรวบรวมเพลงปฏิพากย์ภาคกลางไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อศึกษาพัฒนาการของเพลงปฏิพากย์และบทบาทของเพลงปฏิพากย์ โดยเฉพาะมุ่งศึกษาบทบาทในการนำเสนอเรื่องเพศที่ปรากฏในเพลงชนิดนี้โดยอาศัยแนวพินิจในเชิงประวัติ สังคมวิทยาและจิตวิเคราะห์

การเก็บข้อมูลภาคสนามเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ผลจากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยสามารถรวบรวมเพลงปฏิพากย์ได้ ๒๖ ชนิด รวมทั้งสิ้น ๖๗ บท

ผลจากการวิจัยแสดงว่าเพลงปฏิพากย์ในระยะแรกน่าจะเป็นเพลงปฏิพากย์สั้นที่เกิดจากการรวมหมู่เพื่อประโยชน์ในการทำงานร่วมกันและเพื่อเกี้ยวพาราสีกัน ต่อมาจึงมีการผูกโครงเรื่องให้ซับซ้อนขึ้น และมีการสมมติบทบาททำให้มีลักษณะเป็นการแสดงจึงเกิดเพลงปฏิพากย์ยาว และท้ายสุดได้พัฒนากลายเป็นมหรสพประเภทหนึ่งที่ยกคนร้องออกจากกลุ่มคนฟัง

เพลงปฏิพากย์เคยมีบทบาทอย่างยิ่งต่อสังคมไทยในอดีต คือ ให้ความบันเทิง สร้างความสามัคคีให้กลุ่ม ให้การศึกษา แนวทางการดำเนินชีวิต ถ่ายทอดค่านิยมในสังคม บันทึกเหตุการณ์ วิพากษ์วิจารณ์สังคม รวมทั้งทำหน้าที่ระบายความแค้นให้สังคมโดยแสดงออกในรูปของการพูดถึงเรื่องเพศ และการเสนอเนื้อหาสนับสนุนการละเมิดกรอบประเพณีของสังคม

การที่เพลงปฏิพากย์ของไทยเต็มไปด้วยศัพท์สรวลและโวหารเรื่องเพศเป็นเพราะอิทธิพลของคติความเชื่อดั้งเดิมว่าเพศเกี่ยวข้องกับความสุขสมบูรณ์ของพืชและมนุษย์ ทั้งนี้อาจจะได้รับอิทธิพลของลัทธิฮินดู-ตันตระที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในความเชื่อของคนไทย ความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้อาจพินิจในเชิงจิตวิเคราะห์ได้ว่าเป็นวิธีการหาทางระบายออกของสัญชาตญาณทางเพศแทบทั้งสิ้น เพลงปฏิพากย์จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการระบายความก้าวร้าวที่เบี่ยงเบนจากการถูกจำกัดสัญชาตญาณทางเพศ และเป็นปฏิกิริยาโต้ตอบกฎเกณฑ์ของสังคม

ในสังคมไทยปัจจุบันเพลงปฏิพากย์ได้ลดบทบาทลงเกือบหมด ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราซึ่งเป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตะวันตกที่ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปในทุกด้าน สื่อมวลชนมีส่วนทำให้เพลงปฏิพากย์ลดบทบาทลงเหลือไว้เพียงบทบาทในการให้ความบันเทิงแก่กลุ่มผู้คนมีอายุซึ่งนับวันมีแต่จะสูญสิ้น เพราะขาดการสืบทอดโดยคนหนุ่มสาว